

УДК 811.161.2'371

Павлушенко О. А. Об'єктивація концепту *земля* в художній картині світу Михайла Стельмаха / О. А. Павлушенко // Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені М. Коцюбинського. Серія: Філологія (мовознавство) : збірник наукових праць / [гол. ред. І.Я. Завальнюк]. – Вінниця : ТОВ «фірма Планер», 2017. – Випуск 24. – С. 113-121.

ОБ'ЄКТИВАЦІЯ КОНЦЕПТУ ЗЕМЛЯ В ХУДОЖНІЙ КАРТИНІ СВІТУ МИХАЙЛА СТЕЛЬМАХА

У статті викладено результати дослідження об'єктивації в художній картині світу українського письменника Михайла Стельмаха базового для концептосфери українців як споконвічно хліборобської етноспільноти концепту «земля». Проаналізовано вербальне втілення всіх концептуальних аспектів, які становлять зміст мовно-ментального конструкту земля в літературно-художньому дискурсі письменника-подоляка, зокрема синоніми, які здавна побутували в мовленні краян Поділля, асоціативний ряд, предикатні та епітетні сполуки, яким властиві емоційно-оцінні конотації; порівняльні конструкції, у яких земля виступає то як об'єкт, то як предмет порівняння. Особливу увагу зосереджено на авторському перцептивно-образному адстраті концепту «земля».

Ключові слова: *концептосфера, лінгвокультурний концепт, концептуальний аспект, художній дискурс, перцептивно-образний адстрат.*

Актуальність пропонованої студії зумовлена тим, що сьогодні українці як ніколи відчували потребу в пізнанні витоків своєї самобутності, реконструкції етноментальних та етнокультурних прикмет, які в сукупності становлять фундамент національної ідентичності, виокремлюють їх з-поміж інших національних спільнот, навіть генетично споріднених. Цим зумовлений посилений інтерес вітчизняних дослідників різних галузей знань до історичних, етнокультурних та етнографічних, етнопсихологічних, антропологічних, лінгвальних чинників формування української нації. Тому коло наукових інтересів українських мовознавців все частіше потрапляють лінгвокультурні концепти.

Лінгвоконцептологія як напрям лінгвоенциклопедичних студій зародився в 90-их роках ХХ ст. на ґрунті функціональної лінгвістики, представники якої досліджували мову як засіб оформлення та транслювання думки. На межі ХХ–ХІ ст. мовознавство впевнено повертається до дещо занедбаних аспектів дослідження мовної матерії – у її зв'язку з мислительною, зокрема когнітивною, та психічною діяльністю людини як індивіда і як представника певної етнічної спільноти. Науковці взялися до пошуків у мовному дискурсі того етнокультурного й етноментального базису, що об'єднує людей у націю й втілює їхню національну самобутність. Осмислення природи концептів як одиниць мовно-ментального простору соціуму відкриває перспективи розвитку мовознавства в галузі вивчення національних мовних картин світу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Ідею існування національних мовних картин світу вперше висловив В. фон Гумбольдт. Науково-теоретичне обґрунтування й розвиток ця ідея одержала в працях німецького науковця Л. Вайсгербера, який належав до неогумбольдтіанської течії в мовознавстві. Новий важливий етап у дослідженні мови як засобу систематизації знань і культурного досвіду окремої етноспільноти пов'язаний із

науковими студіями Е. Сепіра. У сучасному східнослов'янському мовознавстві етнолінгвоконцептологія представлена науковими розвідками Ю. Степанова, В. Карасика, Г. Слишкіна, С. Воркачова, В. Жайворонка, О. Селіванової, Н. Данилюка, О. Апоніної, В. Топорова.

Потужною гілкою етнолінгвоконцептології є художня лінгвоконцептологія, об'єктом дослідження якої виступають літературно-художні концепти, що формуються як у контексті одного художнього твору, так і всього творчого доробку окремого письменника (поета). Концепти в дискурсі художньої літератури вивчали В. Кононенко, Д. Колесник, Л. Масенко, Н. Юшкова, Л. Іванова, Н. Єремєєва, М. Ткачук, І. Каменська. Цілковито слушною є теза В. Кононенка, що письменник, який є виразником народних ідеалів, свідомо чи підсвідомо передає загальнонародне розуміння концептуального поняття. «Художній текст якраз і створює умови виявлення широкого спектра різного роду відтінків, співзначень, трансформованих і переосмислених понять, що ускладнюються ... асоціаціями й оцінками. Звичайно, конкретний художній дискурс не може претендувати на «всеохопленість» смислу, але в силу своєї розгорнутості й глибини осмислення так чи так наближує нас до цього «утаємниченого» смислу» [3, с. 15].

Постановка проблеми. Ми обрали для дослідження концепту *земля* дискурс художніх творів Михайла Стельмаха тому, що цей письменник-подоляк, за нашою оцінкою, є найяскравішим виразником етнопсихологічних основ ментальності українського селянства. Принципово важливим постає ще й той факт, що цьому, без перебільшення, геніальному творцеві епічних літературно-художніх полотен випало стати свідком суспільних потрясінь, які спричинили тевтонічний злам світоглядної платформи українських хліборобів, життя яких з діда-прадіда було глибоко закорінене в землю, витікало з неї, як джерело, живилося її силою, як повноводі ріки України.

Історичні події першої половини 20 століття наповнили концептуальну картину світу українців зовсім новими уявленнями, образами, смислами, які кардинально перебудували їхню етноментальність. Михайлові Стельмаху вдалося осмислити й з максимальною точністю відтворити у своїй художній мовній картині світу як етноментальні традиції українського селянства, так і нові тенденції у світосприйнятті своїх земляків.

Мета і завдання статті. Базовим у концептосфері українця як представника споконвічно хліборобської етноспільноти віддавна був концепт *земля*. За мету пропонованої розвідки ми обрали дослідження вербального втілення всіх концептуальних аспектів, які становлять зміст цього мовно-ментального конструкту в літературно-художньому дискурсі Михайла Стельмаха.

Для реалізації поставленої мети ми виявимо вербальні реалізації та контекстні об'єктивації досліджуваного концепту, специфічні для художнього дискурсу М. Стельмаха: 1) синоніми, які здавна побутували в мовленні краян Поділля; 2) асоціативний ряд; 3) предикатні та епітетні сполуки, яким властиві різнопланові конотації; 4) порівняльні конструкції, у яких земля виступає то як об'єкт порівняння, то як предмет, а також спробуємо охопити аналізом перцептивно-образний адстрат концепту *земля*, який у художній картині світу М. Стельмаха проступає надзвичайно потужно; 5) найбільш помітні концептуальні аспекти.

Виклад основного матеріалу дослідження. Наші спостереження дають підстави переконливо стверджувати, що концепт *земля* домінує в концептосфері художнього світу

М. Стельмаха, оскільки його персонажами переважно є селяни, земляки письменника, думки, сподівання й почування яких були зрозумілі митцеві з дитинства.

В українській мовній картині світу номінатив «земля» традиційно позначає такі поняття: ґрунт, який обробляється і використовується для вирощування рослин; суходіл на відміну від водного простору; поверхня, площина, по якій ходять; місце життя і діяльності людей; третя від Сонця планета, яка обертається навколо Сонця та навколо своєї осі; верхній шар земної кори; країна, край, держава [1, с. 457]. Українська лінгвокультура пропонує такий набір традиційних засобів вербалізації аналізованого концепту: *земля, нива, поле, город, сад, грядка, наділ*. Давньоруське *зьмля, зель*, утворене, очевидно, ще від праслов'янського *zemja, як відповідник ім. чол. р.; первісне значення відбите в сучасному *чорнозем, глинозем*, з індоєвропейського *ghdem*. [2. с. 2].

У художньому дискурсі Михайла Стельмаха виявлено традиційні й специфічні вербальні втілення концепту *земля* в логіко-поняттєвому аспекті «оброблювана ділянка ґрунту». До традиційних засобів вербалізації, які належать до національної мовної картини світу, ми відносимо:

1) синонімічний ряд титульних номінативів концепту (*земля, нива, поле, город, садок*): *Земля... відлітала за брочкою.... В її плямистих лініях Варчук чітко бачив обриси, прикмети свого поля.*

– *І ваша нива поруч із нашою? ... його земля ... втискалась контурами в незнайомі... городи* (Правда і кривда); *На озимий клин довідувався; У нас як зацвіте навколо, так і не знаєш, де небо, а де садки - і небо біле, і земля біла* (Велика рідня);

2) асоціативний ряд (*багатство, гроші, земля, зиск*): *Хліб! Хліб! Це слово дихало живою нивою ... , за ним розкривалося напружене трудове життя; поширилася земля, ... де вона аж за обрій втискалася крильми дібров, Вони ... притрушували ліси ...; трактор не отруєє землю, а таку скибу верне, що зразу ж свіжим хлібом пахне* (Велика рідня);

3) предикатні сполуки: *земля родитиме, говорила земля, нема вже на землі багатьох людей, нащо має дармувати земля? ... земля тутечки була начинена свинцем* (Правда і кривда); *Нема тепер панської – є наша земля...; ...земля ще не протряхла; земля зарясніла; запарувала земля; і все поле почало ворухитись, підніматись зеленим огнем; лісова земля тепер пахне...; земля, наче з глибин своїх, підняла могутню силу, і закрасувалися жита* (Велика рідня);

4) епітетні сполуки: *своя рідна земля, наша земля, земля його дитинства, на чужих далеких землях, знівечена земля, тепла земля, м'яка земля* (Правда і кривда); *хороша земля, ... найкраща земля ...; земля вироблена; вогка лісова земля ... ; провітлена налита нива* (Велика рідня).

Окремі вирази в узусі фразеологізувалися: *яких земля не знала* (Правда і кривда) *бабуся, земля їй пухом, щоб та земля боком вам вилізла* (Велика рідня).

Особливу увагу звертають на себе вербальні реалізації, специфічні для художнього дискурсу Михайла Стельмаха:

1) синоніми, які здавна побутували в мовленні краян Поділля: *нивка, десятина, сотка, помірки* (наділи землі): *Цю нивку ... пам'ятає Свирид Яковлевич ... він ... наділив десятину вдові ...* (Правда і кривда);

2) асоціативний ряд: *ні викупів, ні грошви, ні земель, ні маєтків, ні чинів, ні заслуг; ... невже це земля його дитинства, його щастя і горя?; ... відродно на душі в чоловіка, бо там добре вмістились і люди, і земля ...; ... його земля була не окривдженою*

сиротою, не поденищицею в чужих руках, а, наче сонце, випливала з туману; бачив ... тиху матір з немовлям, і росяну, в пилку пшеницю чи кучерявий овес у видолинку, і селянську хату з соняшниками і рожею перед нею, різноцвіти і пізньоцвіти біля неї (Правда і кривда); ... вони на захмелілій ниві піднімають на руки, мов дитину, перший сніг, як ... Поділля в старовину називалося... – Золотою землею. ... розкішна, золота тут земля; ... зацвітуть долини квітів і заколишеться озорена щастям земля ... – наша земля. Це поезія праці і життя...; Земля ж яка. Яка пшениця! ... найдорожчий скарб (Велика рідня).

3) предикатні сполуки, прикметною властивістю яких виразно проступає метафоричність, створена переважно на основі моделі «земля – людина»: *Зойкнула, хруснула і бризнула ... в обличчя крижаною гречкою земля; І земля дивилась на нього, і вгадувала його бажання; Отак земля жаліла його; земля піде в ріст, черствіє без його ласки земля; А земля прикажчиків не любить ... Земля пахла свіжістю трави, земля прислухалась до дівочого смутку й любові, попискує соком земля (Правда і кривда); ... Його земля тривожно і принадно наближалась до нього ...; ... Земля затрепетала, забилася у дрозі; ... Земля віє кладовищем. Сама земля плаче ...; ... Підіймається земля у світанні;... Дихає земля ...; Пливе в далечінь ... земля; ... Земля не згинає, а підносить людей; ... Тепер оглядали поле, ... Воно уже ставало їхнім хлібом і плоттю; І земля синіла, напинаючи над собою веселі паруси рухливого неба; ... Поширишала земля, розводячи тісне коло небозводу; Свіжа земля запарувала і запахла трухлюю стернею, кислуватим хмелем; Розірвана земля наша, на безприданські биндочки розірвана. Боляче їй ...; Тихо, спокійно і міцно проростає земля; ... А земля і дерева димілися ранішнім паром; ... Не всі свої золоті жили і прожилки розкриває нам земля; І все поле почало ворушитись, підніматись зеленим огнем (Велика рідня);*

4) епітетні сполуки, яким властиві емоційно-оцінні конотації захоплення красою землі навесні, улітку, восени – у ті пори року, які безпосередньо пов'язані з хліборобською працею: *у буйній празниковій обнові земля, передвесняна земля, весняна земля, на притуманених клаптях землі, земля його щастя і горя, невтомна земля; за надвечірнім полем; розкішна, золота тут земля, на захмелілій ниві (Велика рідня);*

5) порівняльні конструкції, у яких земля виступає то як об'єкт порівняння, то як предмет: *Мова ... була тяжка, мов земля ...; Земля прямо як червоне яблучко; Земля – мов каша; Земля після клевера-тимофіївки, як золоте дно (Велика рідня); ... поораним і темним, як земля, обличчям; ... темної, як земля, хлібини;... селянські руки, як сама земля; ... руки потріскані, мов сама земля (Правда і кривда).*

Усі зафіксовані нами вербальні сполуки переконують, що в художній картині світу Михайла Стельмаха надзвичайно потужно проступає перцептивно-образний адстрат концепту земля. Цей пласт аналізованого мовно-ментального конструкту втілюється у вербальних засобах, маркованих переважно ідіостильовими прикметами авторського дискурсу та особистими світоглядними установками письменника, сформованими, зокрема, і під впливом етноментального середовища краян Поділля, у якому Михайло Стельмах жив із дитинства.

Визначимо найбільш помітні концептуальні аспекти, що формують перцептивно-образний адстрат мовно-ментального конструкту земля в опрацьованих нами текстах літературно-художніх творів письменника.

У мовній картині світу Михайла Стельмаха земля жива, вона сповнена емоцій, співчуває людині як своєму другові: *І земля тоді теж дивилась на нього, мов жива, і*

вгадувала його бажання. Отак земля жаліла його, коли він, ще не наживишися, мав попроситися з нею ... земля прислухалась до дівочого смутку й любові (Правда і кривда); Тужать похилені осиротілі оселі, горюють молоді вдови, попідвіконню ходять сироти-діти. Сама земля плаче...(Велика рідня).

Земля спроможна відчувати фізичний біль, страждати від ран, заподіяних їй війною:... здавалося, що то говорила сама знівечена земля (Правда і кривда); *Жерло дихнуло довгим зубчастим язиком полум'я, загриміло, і земля, неначе хворий на малярію, затрепетала, забилася у дрожі* (Велика рідня).

Земля відчуває ставлення людини до неї: *Отак і черствіє і озлоблюється хліборобське серце, і черствіє без його ласки земля...* (Правда і кривда).

Михайло Стельмах переконаний, що земля в системі ціннісних орієнтирів українців виступає як найбільший набуток: *...Зможемо відтягти, одірвати смерть од людей, не чекаючи собі за це ні викупів, ні грошви, ні земель, ні маєтків, ні чинів, ні заслуг* (Правда і кривда); *А таким багатством для Карпа були земля, млини, а не гонитва за чинами* (Велика рідня).

Утрата землею родючості була для українського хлібороба найбільшою карою. Це уявлення, притаманне архаїчній землеробській концептуальній картині світу українців із центральним культом землі-годувальниці, знайшло об'єктивацію в художній картині світу Михайла Стельмаха: *Що може бути страшнішим, коли земля уже перестає ділитися з хліборобом шматком хліба – в розпачі викидає йому, як сукровицю, жовту суріпку й осот!* (Велика рідня).

У світлому секторі художньої картини світу Михайла Стельмаха перебуває успадкований від пращурів звичай українців брати із собою дрібку рідної землі, споряджаючись у далеку, особливо небезпечну, мандрівку або на війну: *І думав, тату, про свою рідну землю, за якою дуже скучив і дрібочок якої носив у своєму медальйоні смерті, щоб, коли уб'ють, цю землю залишили зі мною* (Правда і кривда); *Розв'язав вузлик, і в ньому я бачу, спасибі домашнім, грудочку рідної землі* (Правда і кривда).

Цілувати землю, як святиню, символізує любов до свого краю, до Батьківщини, до людей, і у свідомості українців є мірилом людяності. Землю українці вважають оберегом, запорукою повернення з далекої, надто небезпечної дороги (з війни):

– Ну, що це? – питає мене, надіючись на чомусь зловити.

– Земля, – відповідаю і нахилиюся до неї, щоб поцілувати.

– Земля? – недовірливо перепитує.

– Еге ж, з села, де я народився.

– І де ти не помреш, – одрізав Чорноволенко. – Для чого тобі передали її?

– Понюхайте, відчуєте, – кажу, надіючись, що згадав він звичай наших дідів і батьків і що земля і йому хоч трохи пом'якшить душу.

Чим пахне земля? – питаю його.

– Чим? – увірчує в мене очі. – Черв'яками пахне. Мені зробилось моторошно: невіже так може вимізерніти людина, що їй і земля, на якій вона родилася, з якої їсть хліб, пахне червою. І тоді я вперше сам став слідчим над Чорноволенком.

– Сам ти нещасний тюремний хробак. І за яким законом та беззаконням ти, недолюде, маєш право судити людей, які люблять землю? (Правда і кривда).

Земля і небо – два орієнтири, які від створення світу є природними межами життєвого простору людини й основою цього простору для українців є земля, вона віддавна визначала зміст життя хліборобів й саме такою ввійшла у світогляд

письменника-подолянина: *Ні небо, ні земля ніколи, навіть у снах, не покидають людини...; ... І небо над ними, і земля під ними, і останній жовто-імлістий просвіток з одного краю обрію, і перша блискавка з другого – все це скидалося на незавершені полотна геніїв про створення світу (Правда і кривда); Подивлюсь я – скільки зараз людей, та все молодих, красивих, здорових – самий цвіт – між небом і землею бовтаються. А треба ж зрештою до землі опускатись, хоч яка вона гірка та тяжка тепер стала. Земля без чоловіка не може бути, та й чоловік без неї не проживе; Господар! Справжній господар. Ремесло в руках має. Життя мозолем своїм добився. Земля вироблена; То перше вона йшла на поле, наче на весілля. Отой шматок блакитного неба, затканий сонячною пряжею, отой споконвічний широкий шлях, оті пшениці, що обважнілим колосом солодко поціпували їй руки (Велика рідня).*

Надії на нове, ліпше, життя українці завше пов'язували із продуктивною працею на землі: *Ось ваша земля, товариші! – ясним поглядом окинув селян Савченко. – Беріть її. Змінюйте. Оновлюйте.* (Велика рідня); *І созівці, мовчазні, споважнілі, ... оглядали поле ...; воно уже ставало їхнім хлібом і плоттю; на ньому вже не стогнали заробітчанськими косами окоренілі злидні, а розкривався інший, іще непізнаний, але надійний світ. ... очі добріли, ставали вологими од підсвідомих сподівань і надій* (Велика рідня).

Пік негативного емотивного стану, відчуття крайньої небезпеки, утрата життєвих основ в уявленні письменника асоціюється з гойданням (хилитанням) землі: *А потім гармата як ревне: гур-гур! А земля – хилить, хилить; ... А земля перегойдувалась – сюди-туди, сюди-туди, ... хрипіли злі і тривожні голоси...; Сама собі не вірячи, відкинула це накриття, і зразу ж уся земля з страшною силою гойднулася, налетіла на неї, підносячи вгору воскове обличчя Тимофія; Кудись пливе, кружляючи, земля і темінь навколо. Голова тріщить, розривається з середини. Він навіть чує, де череп дав шпарини – на скронях і на лобі, а біля потилиці починає відвалюватися...; І враз гаряча хвиля б'є його в груди, земля зі страшним гуркотом забила під ногами і, обриваючись, полетіла униз... (Велика рідня).*

Війна ментально чужа українцям, які з діда-прадіда є землеробами, тому що вона спустошує землю, раниць її плоть, заважає хліборобам працювати. Ці переконання багатократно вербалізовані письменником у його творах: *Оновлена земля, наче з глибин своїх, підняла могутню силу, і закрасувалися жита, вищі росту людського; в садах дерева ломилися від буйного плоду, пасічники ніколи не брали таких узятків. І цю землю, родючу і добру, пригасить, запечалить повів війни ...; А під хмарами земля чорнотіла, стоптана копитами, збита машинами, розмелена танками, пошматована бомбами, снарядами; без спочинку здригається і стогне земля, і пожежі застилають обрій димами ...; Після останнього донесення втомлених і нахмурених розвідників Геннадій Новиков тихо виходить на узлісся. В імлістому вогкому світланні лежить прим'ята, розвержена і мовчазна земля;... від краю до краю золоті простори, і знову перегойдувалася земля, тяжко стогнувши серединою. В повітрі заколивалось ряботиння недбало скинутих бомб. Тяжко загуділа, здригнулася земля ...; В страшеному вибухові задвигтіла земля ... (Велика рідня).*

Михайло Стельмах переконаний, що рідна земля допомагає в боротьбі з ворогом, додає сил і волі, сама нищить завойовника: *Це горіла його земля. Ні одно полохливе, ... зітхання не ворухнулось в хмурих думках, які тягнулися до наступних днів боротьби. За свою Батьківщину в нього вистачить сили увійти в огонь ...; Земля своя, місцевість*

знайома, люди добрі, а ліс широкий – хватить де сховатись і де фашиста пригостити. Сама земля зігріла б мене, земля нагодувала б, а бив би тебе, фашисте...; І раптом сама земля, чорна і страшна, підіймає першу залізну потвору на диби і відкидає вбік; ... Його нагороджувала Батьківщина! Вона не забула колишнього простого хлібороба. І схотілося стати крацим, більше зробити добра, міцніше пригорнути до себе дивний світ та бити, бити ворога, аж поки знову не заспіває уся земля і колосом, і сонцем, і піснями... (Велика рідня).

Висновки дослідження та перспективи подальших наукових розвідок. Узагальнюючи результати дослідження об'єктивації концепту земля в художній картині світу Михайла Стельмаха, можемо зробити такі висновки: концепт земля в концептосфері художньої картини світу Михайла Стельмаха належить до стрижневих, що зумовлено впливом землеробського оточення, у якому формувався світогляд письменника; домінантами, що формують зміст аналізованого мовно-ментального конструкту, виступають такі концептуальні аспекти:

- земля в системі життєвих цінностей українців є незаперечним пріоритетом;
- земля жива, вона спроможна відчувати фізичні страждання, переживати емоції;
- війна чужа ментальності українців як хліборобської етноспільноти, оскільки вона нищить землю, завдає їй болю;
- рідна земля для українця – надійний оберіг;
- продуктивна праця на землі вселяє в українців надії на нове, ліпше життя.

Перспективні напрями подальших лінгвоконцептуальних розвідок художньої картини світу Михайла Стельмаха бачимо у вивченні об'єктивації концептів *людина, життя, вірність, любов, сім'я* та інших, які визначають концептуальну картину світу українців і гіпотетично можуть мати в літературному дискурсі письменника індивідуальні вияви.

ЛІТЕРАТУРА

1. Великий тлумачний словник сучасної української мови (з дод. і допов.) / Уклад. і голов. ред. В. Т. Бусел. – Київ ; Ірпінь : ВТФ «Перун», 2005. – 1728 с.
2. Етимологічний словник української мови : в 7 т. – Том 2. Д-КОПЦІ.– Київ : Наук. думка, 1985 – 570 с.
3. Кононенко В. Концепти українського дискурсу : [монографія] / Віталій Кононенко. – Київ ; Івано-Франківськ, 2004. – 248 с.

Павлушенко О. Об'єктивація концепта земля в художественній картині мира Михайла Стельмаха

В публікації изложены результаты исследования объективации в художественной картине мира украинского писателя Михаила Стельмаха базового для концептосферы украинцев как земледельческой нации концепта земля. Проанализировано вербальное выражение всех концептуальных аспектов, которые определяют содержание ментально-речевого конструкта земля в литературно-художественном дискурсе писателя: предикативные и эпитетные конструкции, которые содержат метафорические и оценочные коннотации, асоциативный ряд, сравнительные конструкции, в которых земля является как объект или как предмет сравнения. Особое внимание уделено перцептивно-образному адстрату концепта земля.

Ключевые слова: *концептосфера, лингвокультурный концепт, концептуальный*

аспект, художественный дискурс, перцептивно-образный адстрат.

Pavlushenko O. Objectification of the concept «earth» in Mykhailo Stelmakh's artistic picture of the world

Nowadays Ukrainians feel the need for cognizing the beginnings of their originality, reconstructing ethnocultural and mental features, which make a base for their national identity and distinguish them from other national communities, even genetically related ones. For a long time the main concept in Ukrainians' conceptual sphere was the concept «earth». The aim of this article is to research verbal embodiment of all conceptual aspects, which make the content of a language as well as the mental construct «earth» in the literary artistic discourse of Mykhailo Stelmakh. We estimate the work of this writer as the brightest substantiation of ethnopsychological foundations of the Ukrainian peasantry's mentality.

In conclusion of our research we make accent on the following moments: 1) the concept «earth» is the core in the conceptual sphere of Mykhailo Stelmakh's artistic picture of the world. This fact is caused by the influence of agricultural environment in which the writer's outlook was formed; 2) the dominant contents of language and mental constructs that we analyzed occur in the following aspects:

- the earth is an undeniable priority in the system of life values of Ukrainians;*
- the earth is a living being, it can feel physical sufferings and experience emotions;*
- the war is outlying for Ukrainian's mentality as tilling national community, because it destroys the earth, causing her pain;*
- native earth for Ukrainians is a reliable guardian;*
- productive work on the earth inspires Ukrainians by hopes for a new, better life.*

Key words: *conceptual sphere, lingvocultural concept, conceptual aspect, artistic discourse, perceptual-shaped adstrat.*